Kniha: Divá Bára (Božena Němcová)

Předmět: Český jazyk – rozbor díla

Přidal(a): Neluna + Gab

Božena Němcová

- Božena Němcová rodným jménem Barbora Novotná, později Panklová byla známá česká spisovatelka, sběratelka pohádek
- je považovaná za zakladatelku české prózy
- narodila se ve Vídni roku 1820
- v 17 letech se musela provdat za Josefa Němce. Měli čtyři děti. Jeden ze synů bohužel zemřel. Němec byl mnohem starší drsný a agresivní muž, který neměl pochopení pro sny, přání a potřeby své ženy. Velmi často se stěhovali a po několika letech se Božena s dětmi přestěhovala do Prahy. V manželství nebyla šťastná
- uběhlo pár let a onemocněla. Bylo to v době, kdy začala psát knihu Babička. Kvůli finanční nouzi (se kterou dlouho bojovala) a zdravotnímu stavu byla donucena se vrátit k Josefovi
- roku 1862 umírá na tuberkulózu v Praze. Je pohřbena na Vyšehradě.

Další díla:

- Babička, Baruška
- Chudí lidé
- Slovenské pohádky a pověsti
- Národní báchorky a pověsti
- Obrázek vesnický
- Rozárka

Literárně historický kontext

Realismus obecně

- z latinského slova realis = skutečný, je umělecký směr založený na principu tzv. odrazu skutečnosti v uměleckém díle, neklade důraz na cit, ale na rozum. Prosazuje se v 19. a 20. století. Jazyk realistický literárních děl je konkrétní a popisný.

Realismus u nás

- základní princip – objektivní vidění
- rozvíjen po roce 1848
- zobrazení reálného života bez přikrášlování, často zaměřeno na nižší vrstvy
- roste obliba prózy s popisem postav a prostředí
- autor stojí mimo děj
- hlavní žánry jsou próza, drama

Romantismus

- nastupuje na počátku 19. stol. Hlavní důraz je kladen na cit, snaha ukázat svět takový, jaký bychom ho chtěli mít Směr, který reaguje na společenské změny – rozvoj kapitalismu – lidé opouštějí venkov a stěhují se do měst. Znaky hl. hrdiny – bouří se proti společnosti, chce ji změnit, ale jeho boj je marný. Hrdina utíká do přírody, kde hledá klid. Společnost ho nechápe – cítí se sám a utlačován.

Další autoři tohoto období:

- Karel Havlíček Borovský
- Charles Dickens (Anglie)
- Honoré de Balzac (Francie)
- Lev Nikolajevič Tolstoj (Rusko)
- Nikolaj Vasiljevič Gogol

Rozbor díla: Divá Bára

Literární druh

- epika – základním znakem je dějovost

Literární žánr

- próza, povídka

Povídka

- krátký až středně dlouhý epický prozaický žánr. Obvykle má jednoduchý příběh bez mnohých odboček, předchozí děj je pojatý jen zkratkovitě. Postavy se nevyvíjejí jako v románu, jejich charakter zůstává převážně stejný. Povídka se nevyhýbá popisu. Jako žánr ji datujeme až od 19. stol.

Novela

- rozsahem střední prozaický žánr. Odbočky a popisné pasáže jsou v novele omezeny na minimum a příběh směřuje k výrazné pointě (nečekaný zvrat na konci literárního díla). Odehrává se obvykle v krátkém čase a vystupuje v ní omezený počet osob.

Literární směr

- prolínání se romantického snění s realistickým líčením

Jazyk

- V díle převažuje spisovný jazyk. Objevuje se zde i zastaralý slovosled, zastaralé a typické vesnické výrazy (kravka, Kostelníkovic) a časté jsou i zdrobněliny. Výjimkou nejsou ani dlouhá souvětí. Zvláštní je, že Bára Elšce vyká. Celá kniha je psaná v er-formou.

Umělecké prostředky z díla:

- přirovnání – vyšpulené pysky, červené jako krev; množství vlas§, černých jako havran
- metonymie – když šla chasa do lesa
- oxymóron – na svých hrobech se veselili; strach a bázeň
- personifikace – oči bulící
- kontrast – nejpěknější bylo u ní oko X proto musela od lidí posměch snášet

Jazykové prostředky:

- archaismy – Rejdy, všickni, běžíc
- zdrobněliny – tichounko

Hlavní téma

- Děj se soustřeďuje kolem jedné hlavní postavy, na které autorka zdůrazňuje charakteristické mravní vlastnosti českého venkovského člověka.

Motiv:

- Vesnický život, pověrčivost, postavení muže a ženy ve společnosti

Kompozice

- Chronologická – podle časové posloupnosti
- Dialogy, monology

Vyprávěcí způsoby:

- popisný (vesnice, oblečení, příroda, ...), vypravovací, úvahový
- **Typy promluv:** er forma

Doba

- Příběh se odehrává v 19. století ve vesnici Vestci v Ratibořickém údolí. Jedná se o období národního obrození a počátku realismu v naší literatuře. Autorka popisuje pravdivý obraz tehdejší společnosti s důrazem na detailech.

Postavy

- **Bářina matka** – Bára, osamělá žena, která si za muže vzala pastýře Jakuba a spolu měli dcerku Báru, po 2 letech zemřela na trápení.
- **Pastýř Jakub** – Bářin milovaný otec, silný muž, ne moc hezký, často býval zamračený, ale měl velmi dobré srdce, miloval Báru a nedal na ní dopustit.
- **Bára** – statná dívka, dcera Jakubova a jeho ženy Báry, nehezká, ale hodná, milá, poctivá, pro druhé by se rozkrájela, měla husté havraní vlasy, orlí nos, nehezkou postavu, veliké modré oči, svalnaté tělo, nepodobala se vůbec dívkám svého věku, byla velmi samostatná, Bára miluje přírodu a vše živé, nebojácná.
- **Elška** – drobná dívka s plavými vlasy do pasu, milující přírodu, z části naivní, vnímavá, měla moc ráda Báru takovou, jaká doopravdy byla, bylo jí jedno, co si o tom ostatní myslí, byla její nejlepší kamarádkou.
- **Panna Pepinka** – sestra pana faráře, teta Elšky, malá, starší, baculatá hospodyňka, neměla moc ráda Báru, ale protože ji měla ráda Elška, tak ji začala mít ráda i ona – později si Báru oblíbila pro její dobrosrdečnost.

- **Pan farář** – starý pán, moudrý, zkušený ve všech směrech, většinou býval dost tichý, bratr panny Pepinky.
- **Pes Lišaj** – věrný pes, Bářin nejlepší kamarád a společník v krutých chvílích, nikdy se k ní neotočil zády, oddaný přítel člověka.
- **Jozífek** – rusovlasý, malý chlapec, Bára byla jeho „statnou“ oporou, měl ji rád proto, že byla silná a dokázala ho ubránit před škodolibými chlapci z vesnice, byl dobrosrdečný, kamarádský, syn Kostelníkovic (ti mu nedovolovali se stýkat s Bárou, protože je prý podle nich ošklivá a hloupá, byli plni předsudků), Jozífek byl úplně odlišný než oni.
- **Myslivec** – zamilovaný do Báry, její ženich

Děj

Povídka vypráví o chudém pastýři Jakubovi, jež se oženil s chudou děvečkou Bárou. Po roce se jim narodila dívenka, kterou pojmenovali po matce. Matka však ještě v šestinedělí zemřela a Jakub zůstal se svou dcerkou sám. Lidé si mysleli, že při smrti Bářiny matky ji polednice vyměnila za jiné dítě, a tak začali Báře říkat „divá Bára.“ Byli přesvědčeni, že se v dítěti skrývají zlé nadpřirozené síly.

Čím byla Bára větší, tím více o tom byli přesvědčeni. Ničeho se nebála, nebyla pověrčivá, nevěřila na strašidla a jako jediná z dívek ve vesnice uměla plavat. Byla velmi silná a mrštná, dovedla zkrotit i nejzdatnější dobytče, kterého se báli i chlapci. Mnozí lidé ji proto neměli rádi a někteří ji považovali za čarodějnici.

Jedinými opravdovými Bářinými přáteli byl syn kostelníka Jozífek a neteř faráře Elška. Jozífek tajně Báru miloval a Elška byla její nejlepší přítelkyní již odmalička.

Když děti vyrostli, odešel Jozífek studovat do města a Elščina tetinka paní Pepinka poslala Elšku na tři roky k její bohaté tetičce do Prahy. Bára zůstala sama doma s tatínkem a nadále mu pomáhala pást dobytek.

Za tři roky se Elška vrátila domů a opět se s Bárou staly nejlepšími přítelkyněmi. Elška se Báře svěřila, že se v Praze zamilovala do doktora Hynka, kterého si chce vzít. To však netušila, že její tetinka Pepinka už ji ženicha vybrala. Měl to být bohatý a zbabělý vesnický správce. Elška byla velmi nešťastná a svěřila se Báře, že bude raději mrtvá, než by se měla provdat za správce. Bára chtěla své přítelkyni pomoci, a tak jednou, když odcházel správce z návštěvy z fary, kde Elška se svou tetinkou a panem farářem bydlela, přestrojila se Bára za strašidlo.

Už jistou dobu se ve vsi vykládalo, že v tamějším lese prý chodí bílá smrtka a straší tam a pan správce měl namířeno právě přes ten les. Šli ho doprovodit i pan kostelník a jeho pomocník. Když procházeli lesem, zjevila se Bára před nimi a vyhrožovala správci smrtí, jestliže nepřestane chodit na faru za Elškou. Správce upadl do mdlob a kostelník i se svým pomocníkem utekli zpět do vsi, kde s sebou vzali i ostatní sedláky a šli hledat strašidlo, co je vystrašilo. Začali jej pronásledovat, ale na mostku přes řeku se jim ztratilo. Našli tam jen bílou plachtu a sukni, která patřila Báře. Ihned uspořádali shromáždění, aby vymysleli pro Báru trest. Nakonec rozhodli, že bude muset Bára strávit noc v kostnici na hřbitově.

Lidé Báru litovali, někteří i prosili za její odpuštění. Ona však byla stále beze strachu. Dobrovolně šla do kostnice spát. V noci za ní přiběhl její otec i s jejím psem Lišajem rozhodnut, že tu s Bárou zůstane do rána.

Ráno šel kolem hřbitova tamější myslivec, do kterého byla Bára tajně zamilovaná. Když uviděl Jakuba, šel se ho zeptat, co se děje. Jakub mu všechno vysvětlil a myslivec neváhal a vyrazil dveře do kostnice. Když překvapená Bára spatřila myslivce i on se ji svěřil se svojí láskou k ní a požádal ji o ruku. Jakub jim na místě dal své požehnání a do týdne byla veselka.

Pan správce se již na faře víckrát neukázal, a když se pak paní Pepinka dozvěděla, že bohatá tetička z Prahy dává veškeré své jmění Elšce pod podmínkou, že si vezme doktora, svolila ke sňatku.

Před svatbou se všichni lidé s vesnice s Bárou usmířili a popřáli ji hodně štěstí do nového manželství. Poté se Bára i se svým otcem odstěhovali do myslivny na kopci nad vesnicí, kde všichni společně spokojeně žili.